

XI.

PAPA PAVAO VI.

CRKVA I RAD DANAS GOVOR U ŽENEVI PRIGODOM 50-GODIŠNJICE MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE RADA (10. 6. 1969.)

I. NIPOŠTO STRANAC VELIKOJ STVARI RADA - NEGO PRIJATELJ «MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE RADA»

1. Premda nemamo posebnih kompetencija u tehničkim raspravama o obrani i unapređenju ljudskog rada, ipak nismo nipošto strani toj velikoj stvari rada koja je razlog vašeg postojanja i kojoj posvećujete svoje snage.

Biblija i čovjekov rad

2. Biblija, čiji smo mi glasnici, već nam od svoje prve stranice stvoreno pokazuje kao proizašlo iz rada Stvoritelja (usp. Post 2,7) i povjereno radu stvorenja da ga njegov integralni napor oplemeni, da ga, takoreći humanizirajući ga, dogotovi sebi na službu (usp. Post 1, 29 i *Populorum Progressio*, 22). Tako je rad po Božjoj zamisli normalna aktivnost čovjekova (usp. Ps 104, 23 i Sir 7, 150) a dar je Božji veseliti se njegovim plodovima i uživati ih (usp. Prop 5, 18), budući da se svakom posve prirodno daje plaća prema njegovim djelima (usp. Ps 62, 13 i 128,2; Mt 16, 27; 1 Kor 15, 58; 2 Sol 3, 10).

Krist i dostojanstvo rada

3. Na svim se tim stranicama Biblije rad pokazuje kao temeljni podatak ljudskog bivstvovanja, i to do tolike mjere da je Sin Božji postavši jedan od nas (usp. Iv 1, 14) postao u isti mah i radnikom koga su sasvim prirodno u njegovoj okolini označivali zanatom

njegovih: Isus je poznat kao »tesarov sin« (Mt 13, 54). Čovjekov je rad time stekao najviše ocjene plemenitosti koje se mogu zamisliti, a vi ste to htjeli prikazati na časnom mjestu u sjedištu vaše organizacije ovom divnom freskom Mauricea Denisa koja je posvećena dostojanstvu rada, gdje Krist donosi Radosnu vijest radnicima koji ga okružuju, koji su također sinovi Božji i svi braća.

Pioniri socijalne pravde

4. Ako i nije naše da evociramo povijest koja je vidjela kako se rađa i kako jača Organizacija, ne možemo ipak u ovoj gostoljubivoj zemlji prešutjeti djelo pionira kao što su Msgr. Mermillod i Union de Fribourg, divan primjer kojega je dao protestantski industrijalac Daniel Le Grand, i plodnu inicijativu katolika Gasparda Decurtinsa, prvu klicu jedne međunarodne konferencije rada. Kako bismo, također, mogli zaboraviti, Gospodo, da je vaš prvi direktor želio prigodom 40-godišnjice enciklike Leona XIII. o uvjetima rada odati počast »upornim radnicima za socijalnu pravdu, između ostalih onima koji se pozivaju na encikliku Rerum Novarum« (A. Le Roy, *Catholicisme social et ; Organisation Internationale du Travail*, Paris, Spes, 1937., str. 16). U bilanci Deset godina Međunarodne organizacije rada funkcioneri Međunarodnog biroa rada (B. I. T.) priznali su bez ustručavanja: »Veliki pokret koji je u krilu Katoličke Crkve proizašao iz Enciklike Rerum Novarum dokazao je svoju plodnost« (*Dix ans d'Organisation Internationale du Travail*, Geneve, B. I. T., 1931., str. 461).

Od »Rerum Novarum« do »Populorum Progressio«

5. Od onog vremena Crkva nije prestajala pokazivati svoje simpatije prema vašoj Organizaciji kao i prema svijetu rada, pogotovo u Enciklici *Quadragesimo anno* Pija XI. (od 15. svibnja 1931., br. 24), u nagovoru Pija XII. upravnom savjetu Međunarodnog biroa rada (nagovor od 19. studenoga 1954.), u enciklici *Mater et Magistra* Ivana XXIII., koja izražava »duboko poštovanje prema O. I. T... zbog njezinog vrijednog i dragocjenog doprinosa za uspostavljanje ekonomskog i društvenog reda u svijetu, prožetog pravdom i humanošću, gdje legitimni zahtjevi radnika nalaze također svoj izraz« (Enc. *Mater et Magistra*, 15. svibnja 1961., br. 103). Mi smo sami doživjeli radost da na završetku Vatikanskog ekumenskog koncila promulgiramo pastoralnu konstituciju *Gaudium et Spes*, koju su izradili biskupi svega svijeta. Crkva u njoj ponovno potvrđuje »gigantski napor ljudske pojedinačne i kolektivne aktivnosti«, kao i prevagu ljudskog rada naspram »drugim elementima ekonomskog života, koji posjeduju samo vrijednost instrumenata«, uz nesastaviva prava i dužnosti koje zahtijeva

jedno takvo načelo (Pastoralna konstitucija *Gaudium et Spes*, 7. prosinca 1965. br. 34 i 6768). Naša se enciklika *Populorum Progressio* napokon založila za to da ljudima dođe do svijesti da je »socijalno pitanje postalo svjetskim pitanjem«, s posljedicama koje iz toga proizlaze za cjeloviti i solidarni razvoj naroda, razvoj koji je »novo ime mira« (Enc. *Populorum Progressio*, 26. ožujka 1967., br. 3. i 76.).

Promatrač i prijatelj O. I. T.-a i drugih ženevskih ustanova

6. Kažemo vam: mi smo pažljivi promatrač djela koje ovdje vršite, još više, mi se divimo aktivnosti koju razvijate, mi smo također suradnik, sretan da ste nas pozvali da s vama proslavimo postojanje, funkcije, ostvarenja i zasluge ove svjetske ustanove i da to učinimo kao prijatelji. Mi ne kanimo zaboraviti u toj svečanoj prilici druge ženevske međunarodne ustanove počevši od Crvenog križa - ustanove sve odreda zaslužne i hvalevrijedne na koje bismo htjeli proširiti naše pozdrave i žarke želje.

Izdržano vrijeme i kušnje u ime plemenitog ideala

7. Za nas koji pripadamo ustanovi koja se već dvije tisuće godina suprotstavlja zubu vremena, ovih pedeset godina neumorno posvećenih Međunarodnoj organizaciji rada jest izvor plodnih refleksija. Svatko zna da je toliko trajanje doista posebna činjenica u povijesti našeg stoljeća. Sudbonosna nestalnost svega ljudskoga, koju je ubrzanje moderne civilizacije učinilo vidljivom i nasrtljivom, nije razorila vašu ustanovu. Željeli bismo izraziti počast njenom idealu: »Univerzalan i trajan mir, utemeljen na socijalnoj pravdi« (Constitution de l' O. I. T., Geneve, B.I.T., 1968., Preambule, str. 5). Kušnja koju je vaša ustanova doživjela činjenicom prestanka Društva Naroda, uz koje je bila organski povezana, činjenicom rađanja Organizacije Ujedinjenih Naroda na drugom kontinentu ne samo da joj nije oduzela razloge postojanja, nego joj je naprotiv pružila priliku da ih slavnom Filadelfijskom deklaracijom prije 25 godina potvrdi i točnije odredi ukorjenjujući ih duboko u stvarnost napretka društva. »Sva ljudska bića, koje god bila rase, vjerovanja ili spola, imaju pravo da kroče prema svom materijalnom napretku i svom duhovnom razvitku u slobodi i dostojanstvu, u ekonomskoj sigurnosti i u istim mogućnostima« (ibid., čl. 2, str. 24).

Počast ljudima i djelu

8. Svim se srcem radujemo zajedno s vama zbog vitalnosti vaše pedesetgodišnje no uvijek mlade ustanove kroz sve vrijeme od njezina rođenja 1919. s mirovnim ugovorom u Versaillesu. Tko će nabrojati rad, napore, bdijenja koja su rodila toliko hrabrih odluka na

dobro sviju radnika kao i za život čovječanstva, sviju onih koji su mu, ne bez zasluga, posvetili svoj rad sa svojim talentom? Između sviju ne možemo propustiti a da ne spomenemo ime njezinog prvog direktora Alberta Thomasa i njegova sadašnjeg nasljednika Davida Morsea. Ne možemo prešutjeti ni činjenicu da je na njihov zahtjev, i to gotovo od početka, uvijek jedan svećenik bio usred onih koji su ustanovili, izgradili, uzdržavali i služili ovu slavnu ustanovu. Izražavamo naše priznanje svima zbog izvršenog djela te želimo da ono proslijedi sretno svoje zamršeno i teško, no doista providencijalno poslanje na što veće dobro modernog društva.

II. O. I. T. U SLUŽBI RADNIŠTVA

9. Bolje informirani od nas izreći će ono mnoštvo aktivnosti koje je Međunarodna organizacija rada ostvarila tokom pedeset godina postojanja i koje je rezultate dostigla sa svojih 128 konvencija i svoje 132 preporuke.

Moderna i kršćanska koncepcija: primat čovjeka

10. No kako ne bismo potcrtali jednu temeljnu i kapitalno važnu činjenicu koju pokazuje ta zapanjujuća dokumentacija? Tu se rad čovjeka - a to je odlučan događaj u povijesti civilizacije - promatra kao nešto što je dostojno temeljnog interesa. Zna se da nije uvijek bilo tako u već dugoj povijesti čovječanstva. Pomislimo samo na antikni pojam rada (usp. npr. Cicero, *De Officiis* 1, 42), na prezir koji ga je okruživao; na ropstvo koje je sobom nosio, na tu strašnu ranu koja još: uvijek nije - treba na žalost priznati - sasvim nestala s lica zemlje. Moderan je pojam, kojega ste vi glasnici i branitelji; sasvim drukčiji. On se temelji na fundamentalnom načelu koje je kršćanstvo sa svoje strane posebno stavilo u svjetlo: *u radu na prvom je mjestu čovjek*. Bilo da je netko umjetnik ili zanatlija, poduzetnik, radnik ili seljak, bilo da radi rukama ili intelektom, uvijek je čovjek koji radi i uvijek radi za čovjeka. Nema više prioriteta rada nad radnikom ni nadmoćnosti tehničkih i ekonomskih zahtjeva nad ljudskim potrebama. *Nikada više rada nad radnikom, nikada više rada protiv radnika, nego je uvijek rad za radnika, rad za službu čovjeka, svakog čovjeka i svega čovjeka.*

Pred tehnikom

11. Kako se promatrač ne bi zbunio kada vidi da se taj pojam iskristalizirao u teoretski

najmanje pogodnom času za tu afirmaciju primata ljudskog čimbenika nad produktom rada, u samom času progresivnog uvođenja mašine, koja u beskraj množi učinak rada i teži da ga nadomjesti? Ako se stvari gledaju apstraktno, rad je, koji već vrši mašina i njezine energije kojih više ne daju ruke čovjeka nego silne tajne snage ukroćene prirode, trebao po mišljenju modernog svijeta zadobiti toliku važnost da zaboravi radnika, često oslobođena iscrpljujućeg i ponizujućeg tereta fizičkog napora koji je u nerazmjeru prema svojem sićušnom učinku. Međutim, nema ništa od toga u času kad trijumfira tehnika i njezino gigantsko djelovanje na ekonomsku produkciju, čovjek koncentrira na sebe pažnju filozofa, sociologa i političara. Konačno naime dolazi pravo bogatstvo samo od čovjeka. Tko ne vidi da bi uključivanje tehnike u procesu ljudske aktivnosti išlo na štetu čovjeka ako joj on ne bi uvijek ostajao gospodarom i ako ne bi vladao njezinim razvitkom. Istina, »treba, i pravda to traži, priznati nezamjenjiv doprinos organizacije rada i industrijskog napretka stvari razvoja« (*Populorum Progressio*«, br. 26), no vi znate bolje nego itko zle posljedice toga što bi se moglo nazvati drobljenjem rada u suvremenom industrijskom društvu (usp. npr. G. Friedmann, *Ou va le travail humain?* i *Le travail en miettes*, Paris, Gallimard, 1950. i 1956.). Umjesto da pomogne čovjeku da postane više čovjekom, on ga dehumanizira; umjesto da ga razvije, on ga guši pod okloptom teške dosade. Rad ostaje neodređene vrijednosti i njegova organizacija dovodi onoga koji je vrši u opasnost da se depersonalizira ako se on kod toga, postavši robom, odriče svoje inteligencije i slobode sve do gubitka svog dostojanstva (usp. *Mater et Magistra*, br. 38, i *Populorum Progressio*, br. 28). Komu nije poznato da rad, izvor divnih plodova kad je doista stvaralački, može naprotiv (usp. Izl 1, 8-14), prepušten samovolji, nepravdi, grabežljivosti i nasilju postati pravi socijalni bič, kako to svjedoče oni logori prisilnog rada zavedeni kao institucija, a koji su bili sramota civiliziranog svijeta.

Spasonosna uloga O. I. T. a

12. Tko će opisati često strahovitu dramu modernog radnika razapetog između svoje dvostruke sudbine, sudbine grandioznog ostvaritelja prečesto predanog na milost i nemilost nepodnosivim mukama bijedne i proleterske egzistencije, gdje se nestašica kruha povezuje sa socijalnom degradacijom što proizvodi stanje prave osobne i obiteljske nesigurnosti? Vi ste to shvatili. Vi ste iz rada, kao prve i temeljne ljudske činjenice, učinili životni korijen vaše Organizacije i, u stvari, veličanstveno stablo, stablo koje širi svoje grane po cijelom svijetu, svojim međunarodnim značajem, stablo koje je čast za naše vrijeme, stablo kojega uvijek plodan korijen potiče na neprestanu i organsku djelatnost. Taj vam isti korijen brani da dajete prednost pojedinačnim interesima, nego vas stavlja u službu zajedničkog dobra. To sačinjava

vaš posebni, vama vlastiti duh i njegovu plodnost: založiti se posvuda i uvijek da se izliječe radni sukobi, da se, ako je moguće, predusretnu, da se spontano pruži pomoć unesrećenima, da se izrade nove zaštite protiv novih opasnosti, da se poboljša sudbina radnika poštujući objektivnu ravnotežu stvarnih ekonomskih mogućnosti, da se vodi borba protiv svake segregacije koja rađa podređenošću iz kojeg god motiva proizlazila - iz ropstva, kaste, rase, religije, klase - jednom riječi: da se brani prema svima i protiv sviju sloboda sviju radnika, da se neumorno radi na tome da prevlada ideal bratstva među ljudima, koji su svi jednaki po dostojanstvu.

Poziv O. I. T. a: učiniti da uznapreduje moralna svijest čovječanstva

13. To je vaš poziv. Vaša djelatnost ne počiva ni na fatalnosti neumoljive borbe između onih koji daju rad i onih koji ga vrše, ni na jednostranosti branitelja interesa ili funkcija. Riječ je naprotiv o organskom učešću koje je slobodno organizirano i socijalno disciplinirano u odgovornostima i plodovima rada. Samo jedan cilj: ni novac, ni moć, nego dobro čovjeka. Vas nadahnjuje više od ekonomske koncepcije, bolje od političke koncepcije, vas nadahnjuje moralna humana koncepcija: socijalna pravda koju treba uspostavljati dan na dan, slobodno i po zajedničkom sporazumu. Uvijek bolje otkrivajući što sve zahtijeva dobro radnika, vi to dobro činite sve svjesnijim i stavljate ga kao ideal. Daleko više, vi to prevodite u nova pravila socijalnog ponašanja, koja se nameću kao norme prava. Tako osiguravate neprestani prijelaz iz idealnog reda principa u juridički red, tj. u pozitivno pravo. Ukratko, vi malo pomalo profinjujete, vi razvijate moralnu svijest čovječanstva. To je, istina, teška i delikatna zadaća, no visoka i tako nužna, koja zove na suradnju sve istinske prijatelje čovjeka. Kako joj ne bismo pridonijeli naš pristanak i našu podršku?

Sredstvo i metoda: učiniti da suraduju 3 društvene snage

14. Na vašem putu ne manjkaju zapreke koje treba ukloniti ni poteškoće koje treba nadvladati. No vi ste to predvidjeli i vi ste pritekli - da bi ste se tome oduprli - jednom instrumentu i metodi koji bi sami mogli dostajati da opravdaju vašu ustanovu. Vaš se izvorni i organski instrument sastoji u tom da dovede do suradnje tri snage koje su na djelu u ljudskoj dinamici modernog rada: ljudi na vlasti, poduzetnici i radnici. Vaša je metoda - sada već tipičan primjer - da uskladite te tri snage, da učinite da se više ne suprotstavljaju jedna drugoj, nego da se nađu zajedno »u hrabroj i plodnoj suradnji« (Nagovor Pija XII. administrativnom savjetu B. I. T.-a 19. studenoga 1954.), neprestanim dijalogom u svrhu studija i rješavanja problema koji se uvijek ponovo rađaju i bez prestanka obnavljaju.

Cilj: sveopći mir po socijalnoj pravdi

15. Ta moderna i izvrsna koncepcija doista je dostojna da definitivno zamijeni onu koja je na nesreću vladala našim vremenom: koncepciju u kojoj prevladava efikasnost a koja se nastoji izvesti nemirima, koji često rađaju nove patnje i nove ruševine dovodeći tako u pitanje - umjesto da ih učvrste - rezultate dobivene uz cijenu često dramatičnih borbi. Treba svečano proglasiti: sukobi rada ne mogu naći svoj lijek u umjetno nametnutim dispozicijama koje prijevarom lišavaju radnika i svu socijalnu zajednicu njihovog prvog i neotuđivog ljudskog prava, slobode. Ni sukobi ga uostalom, ne mogu naći, ni u situacijama koje proizlaze jedino iz slobodne igre - kako se kaže - determinizma ekonomskih faktora. Takvi lijekovi mogu imati privid pravde ali nisu ljudski ostvarivi. Jedino razumijevanjem dubokih uzroka tih sukoba i zadovoljavajući pravednim zahtjevima koje oni izražavaju, vi sprečavate da ne dođe do dramatskih eksplozija i razornih posljedica. Ponovimo to s Atlbertom Thomasom: »'Socijalno' morat će pobijediti 'ekonomsko'. Morat će njime ravnati i vodit ga, da bi se bolje zadovoljila pravda« (*Dix ans d'Organisation Internationale du Travail*, Geneve, B. I. T., 1913, predgovor, str. XIV). To je razlog zašto se danas na zatvorenom polju modernog svijeta, gdje se opasno sukobljuju interesi i ideologije, pojavljuje Međunarodna organizacija rada kao otvoreni put prema boljoj budućnosti čovječanstva. Možda više nego ikoja druga ustanova vi možete pridonijeti toj budućnosti ostajući jednostavno akcijom i invencijom vjerni svojem idealu: sveopćem miru po socijalnoj pravdi.

III. PREMA BUDUĆNOSTI

16. Upravo smo zato došli ovamo da vas ohrabrimo i da izrazimo da smo s vama sporazumni; također da vas pozovemo da žilavo ustrajete u vašem poslanju pravde i mira i da vam damo sigurnost naše ponizne no iskrene solidarnosti. U pitanju je naime mir svijeta, budućnost čovječanstva. Ta se budućnost može izgraditi samo u miru između svih ljudskih obitelji na poslu, između klasa i između naroda, mir koji počiva na neprestano savršenijoj pravdi između svijuju ljudi (usp. Enc. *Pacem in terris*, i *Populorum Progressio*, br. 75).

Svakim danom sve urgentnije djelo: krik čovječanstva koje pati

17. U ovom problematičnom času povijesti čovječanstva, punom opasnosti, no ispunjenom nadom, pripada vam velikim dijelom da ostvarite pravdu i tako osigurate mir. Ne, Gospodo, nemojte misliti da je vaše djelo završeno; ono postaje naprotiv svakim danom sve urgentnijim. Koliko li zala i kakvih! Koliko manjkavosti, zloraba, nepravdi, trpljenja, koliki se još plač diže još iz radnog svijeta. Dozvolite mi da pred vama budem tumač sviju onih koji nepravredno trpe, koji su nedostojno izrabljivani, pogrdno izrugivani u svom tijelu i svojoj duši, obeščaćeni ponižavajućim radom koji se sistematski htio, organizirao, nametnuo. *Poslušajte taj krik boli koji se i nadalje diže iz čovječanstva koje pati!*

Proklamirati prava i učiniti da se respektiraju

18. Hrabro se i neumorno borite protiv zloraba koje se uvijek ponovno rađaju i protiv nepravdi koje se bez prestanka obnavljaju, prisilite partikularne interese da se podlože široj viziji zajedničkog dobra, prilagodite stare dispozicije novim potrebama, probudite nove, angažirajte nacije da ih ratificiraju te poduzmite korake da se obdržavaju, jer je potrebno reći: »Bilo bi beskorisno proglašavati prava kad se u isti mah ne bi poduzelo sve da se osigura dužnost da ih respektiraju svi, posvuda i za sve« (*Message a la Conference internationale des droits de l'homme ic Teheran*, 15. travnja 1968.)

Braniti čovjeka protiv njega samoga

19. Usudimo se dodati: treba braniti čovjeka protiv njega samoga. Čovjek je u opasnosti da postane samo dio sebe samoga, sveden, kako se reklo, samo na jednu dimenziju (usp. npr. H. Marcuse, *L'homme unidimensionnel*, preveo s engleskog M. Wittig i autor, Paris, Edition de Minmt, 1968.) Treba pod svaku cijenu spriječiti da ne postane samo mehanizirani sluga slijepe mašine koja proždire ono što je najbolje u njemu, ili države koja je u napasti da zarobi sve energije samo sebi na službu. Vi morate štititi čovjeka, čovjeka koga su ponijele strahovite sile koje stavlja u pokret, kojega kao da je progutao gigantski napredak njegovog rada, čovjeka koji, zahvaćen neodoljivim elanom svojih iznašašća i kao omamljen rastućim kontrastom između čudesnog porasta dobara kojima raspolaže i njihove raspodjele, tako lako nepravredne između ljudi i naroda. Prometejev mit baca svoju uznemirujuću sjenu na dramu našeg vremena, gdje svijest čovjeka ne uspijeva da se dovine do razine svoje djelatnosti i da preuzme svoje teške odgovornosti, u vjernosti planu Božje ljubavi glede svijeta. Nismo li zaboravili lekciju tragične povijesti Babilonskog tornja, gdje svladavanje prirode po čovjeku koji je zaboravio Boga prati rasap ljudskog društva? (usp. Post 11, 1-9).

Od »više imati« do »više biti«: sudjelovanje

20. Svladavajući sve razorne snage osporavanja i babelizacije potrebno je izgrađivati ljudski svijet, svijet čiji je jedini trajni cement bratska ljubav, između rasa i naroda kao i između klasa i generacija. Kroz sve se sukobe koji razdiru naše vrijeme, više nego neki zahtjev za posjedom, uvijek sve više afirmira legitimna želja za »biti« (usp. *Populorum Progressio*, br. 1 i 8). Vi ste kroz pedeset godina tkali sve gušće tkivo juridičkih propisa koji zaštićuju rad ljudi, žena, mladih, i koji im osiguravaju odgovarajuću zaradu. Sada vam valja uzeti u ruke sredstva da se osigura organsko sudjelovanje sviju radnika ne samo na plodovima njihova rada, nego i u ekonomskim i socijalnim odgovornostima o kojima ovisi njihova budućnost i budućnost njihove djece (usp. *Gaudium et Spes*, br. 68).

Pravo naroda na razvoj

21. Morate također osigurati sudjelovanje sviju naroda u izgradnji svijeta i brinuti se već od danas za one koji su u lošijem položaju, isto tako kao što su vam jučer prva briga bile najmanje povlaštene društvene kategorije. To znači da se *vaš leigislativni posao mora nastavljati odvažno i uputiti se odlučno novim putevima*, koji osiguravaju solidarno pravo naroda na njihov cjelovit razvoj, koji dozvoljavaju posebno »svim narodima da oni sami postanu kovačima svoje sudbine« (*Populorum Progressio*, br. 65). Taj vam je izazov bačen danas, u zoru drugog desetljeća razvoja. Na vama je da ga prihvatite. Na vas ponovno spada da izradite odluke koje će spriječiti da se tolike nade izgube i raspršiti napasti razarajućeg nasilja. Potrebno je da izrazite u pravnim propisima solidarnost koja se sve više afirmira u svijesti ljudi. Isto tako kao što ste jučer svojim zakonodavstvom osigurali zaštitu i život slabijega protiv nadmoći jakoga - Lacordaire je već govorio: »Između jakoga i slabijega sloboda zarobljava a zakon oslobađa« - (52. Conference de Notre-Dame, Careme 1848., u Oeuvres R. P. Lacordairea, sv. IV, Paris, Poussielgue, 1872., str. 494) - od sada morate krotiti prava jakih naroda i favorizirati razvoj slabih naroda, stvarajući za to uvjete, ne samo teoretske nego i praktične, za istinsko međunarodno pravo rada, na razini naroda. Kao i svaki čovjek, mora u stvari i svaki narod biti u stanju da se svojim radom razvija, raste u humanosti, pređe iz manje ljudskih prilika u humanije prilike (usp. *Populorum Progressio*, br. 15 i 20). Potrebne su prilike i prikladna sredstva, zajednička volja a vaše će im konvencije, koje su međusobno slobodno izradile vlade, radnici i poduzetnici, moći i morati pomalo davati izraz. Već više specijaliziranih organizacija radi na konstrukciji tog velebnog djela. Morate poći tim putem.

Jedan smisao života za mlade

22. Može se reći da tehnička oprema, ako je i neophodno potrebna, neće moći donositi svoje plodove bez te svijesti sveopćeg zajedničkog dobra koja oživljava i nadahnjuje istraživanje i koja podržava napor, bez tog ideala koji dovodi jedne i druge da sebe nadiđu u izgradnji jednog bratskog svijeta. Bit će dužnost mladih današnjice da izgrađuju taj sutrašnji svijet, no na vas spada dužnost da ih na to pripravite. Mnogi od njih primaju nedostatnu formaciju, nemaju stvarne mogućnosti da nauče neki zanat i da nađu posao. Mnogi od njih također vrše zadaće koje su za njih beznačajne, čije monotono ponavljanje može donijeti novac, no nije dostatna da im dade smisao života i da zadovolji njihovu legitimnu želju da zauzmu kao ljudi svoje mjesto u društvu.

Tko u bogatim zemljama ne shvaća njihovu tjeskobu pred navalom tehnokracije, njihovo odbijanje društva koje ne uspijeva da ih integrira, a u siromašnim zemljama, njihovu tužbu što ne mogu, jer nisu dostatno pripravljeni niti za to imaju prikladnih sredstava, pružiti svoj plemeniti doprinos zadaćama koje ih privlače? U današnjoj promjeni svijeta odjekuje njihovo protestiranje kao signal trpljenja i kao apel pravde. U krilu krize koja razdire modernu civilizaciju, iščekivanje je mladih tjeskobno i nestrpljivo, znajmo im otvoriti putove budućnosti, predložiti im korisne zadaće i na njih pripraviti ih. Ima toliko toga da se uradi na tom polju. Vi ste toga uostalom sasvim svjesni, i mi vam čestitamo što ste upisali u dnevni red svoje 53. sjednice studij posebnih programa zapošljavanja i formacije mladeži u vidu razvoja. (Organisation International du Travail. Rapport VIII (I), Geneve, B.L.T., 1968.).

ZAKLJUČAK: SNAGA DUHA LJUBAVI, IZVOR NADE

23. Golem program, Gospodo, dostojan da probudi vaše oduševljenje i da galvanizira sve vaše energije u službi velikoj stvari kakva je vaša - koja je također naša - u stvari čovjeka. U toj mirovnoj bici namjeravaju učenici Kristovi sudjelovati svim srcem. Jer je potrebno, ako je važno da sve ljudske snage sudjeluju u tom promicanju čovjeka, staviti duh na njegovo mjesto, tj. na prvo, jer Duh je Ljubav. Tko to ne vidi? Ta izgradnja nadilazi same ljudske snage. No kršćanin znade da nije sam sa svojom braćom u tom djelu ljubavi, pravde i mira, u kome vidi pripremanje i zalog vječnog grada koji očekuje od milosti Božje. Čovjek nije

prepušten samom sebi u samotničkom mnoštvu. Grad ljudi koji on gradi, grad je bratske obitelji, djece istoga Oca, koja su podržavana u svom naporu snagom koja ih oživljava i drži, snagom Duha, misterioznom snagom, no stvarnom, koja nije magična ni sasvim strana našem povijesnom i osobnom iskustvu jer se izrazila ljudskim riječima. Njegov glas odjekuje više nego drugdje u ovoj kući otvorenoj trpljenju i tjeskobama radnika, kao i njegovim pobjedama i divnim ostvarenjima, glas čija neizreciva jeka, danas kao i jučer, ne prestaje niti će prestati ikada poticati nadu kod radnika: »Dođite k meni svi koji ste umorni i opterećeni, i ja ću vas okrijepiti«. »Blago žednima i gladnima pravednosti jer će se nasititi«. (Mt 11, 28 i 5, 6).